

1. 2. Sørensen: Inden turen går til Firenze.
Forlaget Amanda 1993

NICCOLÒ MACHIAVELLI FYRSTEN

Fyrsten blev først udgivet i 1532 efter Machiavellis død, men den er påbegyndt allerede i 1513, umiddelbart efter at han blev afsat som statssekretær og forvist til landstedet Albergaccio ved San Casciano. Den er bygget over den middelalderlige genre, som kaldes "fyrstespejl", men den adskiller sig fra denne genre ved at afstå fra at give fyrsten illusioner af nogen art. Machiavellis stil er enkel og nøgtern, rå og pågående, han afstår helt fra de retoriske effekter, hans samtidige forfattere ellers gør brug af. Når utallige læsere i tidens løb har kaldt ham kynisk og skruppelløs, skyldes det en forgæves søgen efter en (moralisk) stillingtagen fra forfatterens side, bag den hårdkogte facade, til de facts han stiller til skue.

Machiavelli havde sit kontor på 2. sal i Palazzo della Signoria; i det lille rum findes bl.a. Santi di Titos portræt af ham.

Femtende kapitel

Hvad der skaffer menneskene og især fyrsterne ros eller dadel.

Der er tilbage at undersøge, hvordan en fyrste skal forholde sig over for sine venner. Da jeg ved, hvor mange der har skrevet om dette, frygter jeg at virke anmassende ved også at behandle emnet, særlig da jeg under gennemgangen af dette problem afviger fra andres fremgangsmåde. Men da det er min hensigt at skrive noget, der kan nytte dem, der forstår mig, synes det mig rigtigere at holde mig til tingenes virkelige tilstand og ikke til fantasibilleder.

Mange har fremmanet fyrstevælder og republikker, om hvis eksistens man aldrig har hørt. Mellem livet, som det er, og som det burde være, er der en så stor forskel, at den, der ikke tænker på, hvad mennesker gør, men kun interesserer sig for, hvad de burde gøre, snarere ødelægger end gavner sig selv.

Et menneske, der kun vil det gode, må gå under blandt de mange, der ikke er gode. Derfor må en fyrste, der vil bevare sin magt, være i stand til ikke at være god, og anvende det gode eller det ikke-gode, eftersom omstændighederne kræver det.

Jeg forbigår altså alle fantasier om en fyrste og holder mig til kendsgerningerne. (...)

Fyrsten er dediceret til Lorenzo de' Medici (1479-1519), hvis portræt findes i Palazzo Medici-Ricardi. Efter faderens fordrivelse fra Firenze i 1494 voksede Lorenzo op i fyrstedømmet Urbino, som han angreb i 1516, han sejrede og vandt sig fyrstetitlen. Fuldkæg var ilde anskrevet i Firenze, fordi det var tegn på fyrsteværdighed; det var da også Lorenzos højeste ønske at blive Hertug af Firenze, men de ideer fik gejstlige slætninge (se s. 134) forpurret. Til gengæld satte de Michelangelo til at udarbejde et fornemt gravmonument over ham i San Lorenzo-kirkens Nye Kapel (udført 1520-34).

Attende kapitel

Hvorvidt en fyrste skal stå ved sit ord.

Hvor prisværdigt det er af en fyrste at holde tro og love, at handle uden falskhed eller svig, det forstår enhver. Ikke desto mindre lærer man af erfaringerne, at det i vore dage er de fyrster, der har udrettet mest, som kun i ringe grad agtede troskab og forstod at indfange menneskene ved list for sluttelig at vinde over dem, der holdt på retfærdigheden.

Man må gøre sig klart, at der eksisterer to slags våben: lovens og magtens. De første er karakteristisk for menneskene, de sidste for dyrene. Men da de første ikke altid slår til, må man ved lejlighed benytte sig af de andre. Derfor må en fyrste være i stand til at gennemføre både rollen som menneske og som dyr. Denne grundsætning har oldtidens skribenter overleveret fyrsterne i indirekte form ved at fortælle, at Akilles og mange andre af fortidens fyrsters opdragelse blev betroet til kentauren Keiron. At en fyrste får en læremester, som er halvt dyr og halvt menneske, vil ikke sige andet, end at fyrsten må forstå at forene begges egenskaber, og at den ene del ikke kan bestå alene. Da en fyrste altså skal være i stand til at antage et dyrs egenskaber, må han vælge både ræven og løven. Løven er hjælpeløs mod snarer, ræven kan ikke værgе sig mod ulvene. Man må være ræv for at skræmme ulvene. De, der udelukkende holder sig til løven, forstår ikke tingene.

En klog fyrste må derfor ikke stå ved sit ord, hvis det ville skade ham selv, eller hvis de grunde, der bevægede ham til at afgive sit løfte, er bortfaldet. Hvis alle mennesker var gode, ville dette være et dårligt råd, men da de er slette og ikke vil holde deres ord mod dig, behøver du heller ikke at stå ved dit. Endvidere har aldrig nogen fyrste manglet gyldige grunde for at pynte på et ordbrud. Hertil kunne der anføres utallige eksempler fra nutiden og vises mange fredstraktater og løfter, der er blevet tomme og

værdiløse ved fyrsternes troløshed. Den, der bedst forstod sig på at spille ræven, har klarer sig bedst. Man må forstå at gemme rævenaturen og være mester i hykleri og forstillelse; thi menneskene er enfoldige og retter sig aldeles efter øjeblikkets behov, og den, der vil narre, vil altid finde en, der lader sig narre. Et af de nyere eksempler skal ikke være unævnt. Pave Alexander 6. gjorde aldrig andet end at bedrage, tænkte aldrig på andet og fandt altid lejlighed til det. Intet andet menneske har bedyret noget eftertrykkeligere, har beediget noget stærkere og har lettere brudt sit ord. Ikke desto mindre lykkedes hans bedrag efter ønske, fordi han forstod sig på tilværelsen i så henseende.

Det er derfor ikke nødvendigt, at en fyrste ejer alle de nævnte dyder, men det er nødvendigt, at han tilsyneladende ejer dem. Ja, jeg vover endda at påstå, at det er skadeligt at have dem og altid at udøve dem, mens de er nyttige, når man synes at have dem. Således må fyrsten synes at være mild, tro, menneskelig, retskaffen og gudfrygtig; men han må være i stand til om fornødent at slå om i det modsatte. Man må forstå, at en fyrste, særlig en ny fyrste, ikke kan udøve alle de dyder, der er grundlaget for et godt ry hos folket, da han ofte for at sikre sin trone er nødt til at forsynde sig mod troskab, barmhjertighed, humanitet og religion. Derfor må han vende sig som vinden og som lykkens omskiftelser byder, han må holde fast ved det gode, så længe det er muligt, men ikke være bange for i nødstilfælde at benytte sig af det onde. En fyrste må altså passe på aldrig at sige et ord, som ikke er i fuld overensstemmelse med de nævnte fem dyder, og han må synes at være et mønster på mildhed, troskab, retskaffenhed og gudsfrygt. Særlig den sidste egenskab er det nødvendigt at give udseende af at eje. Mennesket dømmes i almindelighed mere på grund af synet end på grund af fingrene, da alle kan se, men kun få føle tingene. Enhver kan se, hvad en fyrste synes at være, men kun få kommer i berøring med hans sande væsen, og disse få vover ikke at stille deres mening op imod folkets, der oven i købet har fyrstens autoritet på sin side. Endvidere bedømmer man de fleste menneskers handlinger og særlig fyrsternes, der ikke har nogen dommer over sig, efter deres resultater. En fyrste behøver kun at sejre og bevare sine erobringer, for at hans metoder altid vil blive anset for hæderlige og roses af enhver. Pøblen lader sig bestikke af skinnen og udfaldet, og der er ikke andet til i verden end pøblen – de få kan ikke udrette noget, så længe mængden har et rygstød. En nutidsfyrste¹, hvis navn ikke skal nævnes, prædiker altid freden og taler ikke om andet end troskab og er samtidig en afgjort fjende af begge disse dyder – og begge havde de, var de blevet anvendt, berøvet ham hans anseelse og trone.

Noter:

¹ en *nutidsfyrste*, Fernando 5., konge af Aragonien; ved hans ægteskab med dronning Isabella af Castilien blev de to fyrstedømmer forenet i 1479. Det var de to der i 1492 sendte Columbus vestpå, hvorved det økonomiske grundlag for det spanske verdensrige skabtes.